

Thema: Innovatie in de opsporing

Anders samenwerken tegen georganiseerde criminaliteit

De wereldwijde drugsmarkt kunnen we niet weg arresteren, maar we kunnen wél de netwerken erachter ontwrichten. Dat vraagt om een andere aanpak: lokaal en (inter)nationaal moeten elkaar versterken in plaats van naast elkaar bestaan. Dat zegt Jonne Janssen, hoofd Operatiën van het Domein Serious Organized and Financial Crime van de Eenheid Landelijke Opsporing en Interventies (LO).

De vraag naar drugs blijft onverminderd groot, zowel in binnen- als buitenland. De prijs ligt historisch laag, winstmarges zijn extreem hoog en criminele netwerken passen zich sneller aan dan welk systeem dan ook. In die context is het een illusie te denken dat we drugscriminaliteit als fenomeen volledig kunnen uitbannen. Wat we wel kunnen – en moeten – doen, is gericht en gezamenlijk optreden tegen de netwerken die hun verdienmodel bouwen op drugs. Daarmee ondermijnen zij structureel onze rechtsstaat, economie en leefomgeving. We moeten het door ontwrichting beheersbaar maken.

Criminele netwerken

De criminele netwerken opereren fluïde, adaptief en internationaal. Ze organiseren productie, transport en financiering over landsgrenzen heen. Ze maken gebruik van legale structuren en verplaatsen hun activiteiten, of passen hun werkwijze aan als de druk toeneemt. Uit veel onderzoeken bij de LO blijkt dat de internationale drugshandel onveilige situaties in Nederland kan veroorzaken. Zo mondde dit jaar een internationaal drugsconflict mogelijk (het onderzoek loopt nog) uit in een ontvoering en mishandeling op Nederlandse bodem. Op meerdere plekken in het land. Goed recherchewerk leidde naar de plekken waar het slachtoffer werd vastgehouden.

Meerdere Nederlandse verdachten werden aangehouden. De samenwerking met de regio's zorgde voor brede bestrijding, onder andere bestuurlijk optreden door de huurcontracten van deze locaties te ontbinden en de accommodaties te sluiten.

Lokaal en landelijke samenwerken

Uiteraard werken we op het gebied van opsporing al langer samen met de regionale eenheden. Zo hielden we eerder dit jaar een verdachte aan, die op het punt stond een ernstig strafbaar feit te plegen. In het nog lopende onderzoek werd later een tweede verdachte aangehouden. Dankzij een samenwerking tussen de betrokken regionale eenheid en de LO voorkwamen we dat de verdachten ernstig geweld konden plegen.

Onze samenwerking vraagt echter iets anders. Onze systemen zijn gebaseerd op plaatsen, regio's, basisteams en organisaties. De criminaliteit is gebouwd rondom netwerken, die zich moeiteloos aanpassen aan nieuwe omstandigheden of ontwikkelingen. Dat fundamentele verschil verklaart deels waarom we veel doen, maar te weinig structureel effect zien. Dat dwingt ons tot een andere manier van organiseren: met landelijk overzicht, duidelijk regie en samenhangende operationele sturing, waarin lokaal en landelijk niveau elkaar versterken in plaats van naast elkaar bestaan. Werken vanuit een nationale strategie op georganiseerde criminaliteit.

Samen puzzelen

Wie vanuit één gemeente, één basisteam of één parket naar drugscriminaliteit kijkt, ziet maar een klein deel van de puzzel. Wie (inter)nationaal kijkt, ziet verbanden. Dezelfde facilitators, dezelfde logistieke lijnen, dezelfde geld- en cryptostromen, verspreid over tientallen zaken en vele regio's. Pas wanneer deze fragmenten samenkomen, ontstaat zicht op het netwerk als geheel en kan bepaald worden waar interventies het meeste effect hebben.

Landelijk overzicht maakt het mogelijk om prioriteiten te stellen op basis van maatschappelijke schade in plaats van op basis van toevallige vindplaatsen. Het stelt ons in staat om specialistische capaciteit gericht in te zetten, doublures te voorkomen en tempo te maken in complexe onderzoeken. Dat vraagt niet om het centraliseren van het geheel, maar wel om structurele landelijke regie op samenhang waarbij de wereld en de wijk aan elkaar verbonden worden.

Deels werken we al op die manier. In Spanje (190 kilo cocaïne) en Maassluis (350 kilo amfetamine) werden grote hoeveelheden drugs in beslag genomen. Dat leidde begin dit jaar tot een gecoördineerde actie van regionale eenheden en de LO. In de regio Rotterdam en Den Haag werden veertien locaties doorzocht, tien mensen aangehouden en verdovende middelen, vuurwapens, contant geld, horloges en voertuigen in beslag genomen. Hier versterkten regionaal, nationaal en internationaal elkaar. Dat gebeurt nog te weinig.

Lokaal optreden staat niet los van landelijke prioritering en landelijke sturing raakt niet los van lokale werkelijkheid. Dat betekent dat lokale signalen structureel moeten doorstromen naar landelijke duiding en dat landelijke keuzes richtinggevend zijn voor lokale inzet. Niet vrijblijvend, maar als onderdeel van één gezamenlijke beweging. Rapporten van onder andere Europol, EMCDDA en UNODC laten zien dat geïntegreerde systeemaanpakken meer effect hebben op georganiseerde criminaliteit dan geïsoleerde interventies. Niet door subjecten uit netwerken te halen die weer vervangen worden. Door het raken van kernfuncties zoals logistiek, financiering en facilitators. Het vergroot de kans dat nieuwe structuren sneller worden herkend, dat kwetsbare gebieden beter worden beschermd en dat schaarse capaciteit effectiever wordt benut.

Samenwerking klinkt vanzelfsprekend, maar dat is het niet. In ons bestel zijn autonomie en eigenaarschap diep verankerd en verantwoordelijkheden zorgvuldig verdeeld. Dat is een groot goed, maar het schuurt wanneer een grenzeloos probleem vraagt om gezamenlijke sturing.

Wie heeft zeggenschap?

De kern van die spanning zit in de machtsvraag: wie bepaalt de prioriteiten, wie verdeelt capaciteit en wie is eindverantwoordelijk als het om moeilijke keuzes gaat? Landelijke prioritering betekent onvermijdelijk dat sommige lokale problemen tijdelijk minder aandacht krijgen dan bestuurlijk wenselijk voelt. Landelijke regie betekent ook dat capaciteit verplaatst kan worden naar waar het meeste effect wordt verwacht. Dat raakt direct aan lokaal eigenaarschap en ervaren rechtvaardigheid. Als een landelijke prioriteit lokaal leidt tot zichtbare problemen of incidenten, wordt de burgemeester daarop aangesproken. Wanneer een onderzoek strandt, komt dat terecht bij de politie en het OM. Regie zonder gedeelde verantwoordelijkheid vergroot deze spanning.

Daarom kan regie alleen werken als die gepaard gaat met gezamenlijke besluitvorming, transparante afwegingen en bestuurlijke dekking. Regie is geen hiërarchie, maar ook geen vrijblijvendheid. Het is expliciet maken van keuzes, gezamenlijk dragen van consequenties en erkennen dat collectief belang zwaarder kan wegen dan individueel of lokaal belang. Samenwerking blijft nu nog fragiel en daarmee de aanpak van drugscriminaliteit nog onsamenvattend en onvoldoende effectief.

De kernvraag is uiteindelijk niet of we dit kunnen organiseren. De vraag is of we bereid zijn de bijbehorende invloed te delen. Een keuze om Nederland veiliger te maken. Het is nodig.

Jonne Janssen, Hoofd Operatiën Domein Serious Organized and Financial Crime, Landelijke Opsporing & Interventies